¯í äýñíèé Àóäèòûí ãàçðûí õàðüÿà Äóíäãîâü àéìãèéí Àóäèòûí ãàçàð

Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтэд хийсэн нийцлийн аудитын тайлан
¯ÀÃ-Í ÀÃ/2016/05-Í À

Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ тухай хуулèéí хэрэгжилт çàðèì òàëààð õàíãàëòã¿é байна.

Ìàíäàëãîâü

2016 он

АГУУЛГА

Тайланг бэлтгэсэн:		
Дундговь аймгийн Аудитын газар	Товчилсон үгс	4
	Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, арга зүй	5-6
Тэргүүлэх аудитор Ò.Î Þ ÓÍ ×ÈÌ ÝÃ	Бүлэг 1. Àéì ãèéí ÈÒÕ í óòàã äýâñãýðòýý òóõàéí æèëä àø èãëàõ áàéãàëèéí áàÿëãèéí í ººöèéí äýýä хэмжээг хуулийн дагуу тогтоохгүй áàéí à.	7-9
Аудитын менежер Õ.Í ÀÐÀÍ ÖÀÖÐÀË	1.2 Àéì ãèéí èðãýäèéí Òºëººëºã÷äèéí Õóðàë í ü í óòàã äýâñãýðòýý òóõàéí æèëä àø èãëàõ áàéãàëèéí áàÿëãèéí í ººöèéí äýýä õýì æýýã òî ãòîî ãî ã¿é áàéí à.	7-8
Àõëàõ ø инжээч Д.ИХБАЯР	1.3 Засгийн газрын 2014 оны 43 дугаар тогтоолоор батлагдсан журмыг бүс нутгийн онцлогт тохируулж өөрчлөх шаардлагатай байна.	8-9
Àóäèòîð Õ.ÃÀÐÀÌ		
Аудитын тайлан, дүгнэлттэй холбоотой асуудлаар нэмж тодруулах, асууж лавлах зүйл байвал 70593208 дугаарын утас, 70592439 дугаарын факсаар харилцана уу.	Á¿ëýã 2. Áàéãàëèéí í ººö àø èãëàñí û òºëáºðèéí îðëîãî ûã õóóëü, òî ãòîî ì æèéí äàãóó бодитой төлөвлөөгүйгээс бүрэн төвлөрүүлээгүй áàéí à.	9-11
	2.1 Усны нөөц ашигласны төлбөрийн орлогыг áî äèòîé òºëºâëºº㿿é áàéí à.	9-10
	2.2 Áàéãàëèéí í ººö àø èãëàñí û òºëáºðèéí îðëîãî ûã á¿ðýí òºâëºð¿¿ëýýã¿é áàéí à.	10-11
ХАЯГ: Сайнцагаан сум 7-р баг, Нутгийн удирдлагын ордон, 2 давхар 209 òîîò	Á¿ëýã 3. Áàéãàëèéí í ººö àø èãëàñí û òºëáºðèéí îðëîãî îîñ áàéãàëü îð÷íû ã õàì ãààëàõ, í ºõºí ñýðãýýõ àðãà õýì æýýí ä óóãààðèëñàí õºðºí ãèéã õóóëü òî ãòîî ì æèéí äàãóó çàðöóóëààã¿é áàéí à.	11-15
2016 оны 10 дугаар сар	3.1 Áàéãàëèéí í ººö àø èãëàñí û òºëáºðèéí îðëîãî îîñ áàéãàëü îð÷íû ã õàì ãààëàõ, í ºõºí ñýðãýýõ àðãà õýì æýýí ä òóõàéí òºñâèéí æèëä çàðöóóëàõ õóâü õýì æýýã õóóëüä çààñí ààð ì ºðäºº㿿é áàéí à.	11-12
	3.2 Î éí í ººö àø èãëàñí û òºëáºðèéí îðëîãî îðëîãî ÷ æèë á¿ð ì îä òàðüæ òºãºë áàéãóóëñàí áàéí à.	12
	3.3 Óñí û í ººö àø èãëàñí û òºëáºðèéí îðëîãî îîñ õóóëüä çààñàí õóâü õýì æýýãýýð çàðöóóëààã¿é áàéí à.	12-13

	3.4 Ан, амьтны нөөц ашигласны төлбөрийн îðëîãî íü ò°ë°âë°ãä°°ã¿é, õóóëüä çààñàí õóâü õýì æýýãýýð æóðì ûí äàãóó çàðöóóëàãäààã¿é áàéíà.	13-15
	Á¿ëýã4. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтэд тавих дотоод хяналт зарим талаар хангалтгүй байна.	**16-17**
	4.1 Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ òóõàé õóóëèéí хэрэгжилтэд тавих, дотоод хяналтын эрх зүйн орчин бүрдсэн байна.	16
	4.2 ЗГ-ын 2014 оны 43 дугаар тогтоолоор áàòëàãäñàí æóðìûí 4.1 дэх арга хэмжээг хэрэгжүүлж ажиллаагүй, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтэд тавих дотоод хяналтыг хуульд заасны дагуу бүрэн хэрэгжүүлээгүй байна.	16-17
	Дүгнэлт	**18**
	Зөвлөмж	**18**
	Дээд шатны байгууллагад хүргүүлэх санал	**19**
	Ñанал òàéëáàð	**20-**
	Тайлангийн хавсралт	**25**

ТОВЧИЛСОН ҮГС

ИТХ	Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал
ЗДТГ	Засаг даргын Тамгын газар
ЗГ	Засгийн газар
ÁÎ ÀÆÃ	Áàéãàëü îð÷èí , àÿëàë æóóë÷ëàëûí ãàçàð
БХС	Байгаль хамгаалах сан

АУДИТЫН ЗОРИЛТ, ХАМАРСАН ХҮРЭЭ, АРГА ЗҮЙ

Аудит хийх үндэслэл, бүрэн эрх: Аудитыг Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны 2016 оны "Аудитын сэдэв батлах тухай" 01 дүгээр тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторт ҮАГ-ын харьяа Дундговь аймгийн Аудитын газраас 2016 онд нийлүүлэх бүтээгдэхүүн, ажил үйлчилгээний төлөвлөгөөний дагуу, Төрийн аудитын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд тодорхойлсон бүрэн эрхийн хүрээнд хийлээ.

Аудитын зорилт: Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ, ò¿¿íèé áàÿëãèéã çîõèñòîé àøèãëàõ, íºõºí ñýðãýýõ òºðèéí áîäëîãî, õóóëü òîãòîîìæèéã õýðýãæ¿¿ëýõ àæëûã çîõèîí áàéãóóëàõ, àéìãèéí õýìæýýíä ìºðäºõ øèéäâýð, ä¿ðýì, æóðàì áàòëàæ áèåëýëòèéã õàíãóóëàõ ¿éë àæèëëàãààíü Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ òóõàé õóóëü áîëîí áóñàä õîëáîãäîõ õóóëü, òîãòîîìæèä íèéöýæ áóé ýñýõèéã íèéöëèéí àóäèò õèéæ, ä¿íã õîëáîãäîõ áàéãóóëëàãà, àëáàí òóøààëòàíä òàíèëöóóëæ, îëîí íèéòýä ìýäýýëýõýä àóäèòûí çîðèëò ÷èãëýãäëýý.

Äýýðõ çîðèëòûã õàíãàõûí òóëä ҮАГ-ын нэгдсэн удирдамж, төлөвлөгөөний дагуу дараах чиглэлээр аудитыг гүйцэтгэв. Үүнд:

- Аймаг, нийслэлийн ИТХ, Засаг дарга, байгаль орчныг хамгаалах талаар хуульд заасан үүргийг биелүүлсэн эсэх;
- Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогыг холбогдох хууль, тогтоомжийн дагуу төлөвлөж бүрэн төвлөрүүлсэн эсэх;
- Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоос байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээнд хуваарилсан хөрөнгийг хууль тогтоомжийн дагуу зарцуулсан эсэх;
- Байгаль хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтэд тавих дотоод хяналтыг хуульд заасны дагуу хэрэгжүүлсэн эсэх.

"Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ òóõàé õóóëèéí õýðýãæèëò"-ä хийх нийцлийн аудитын асуудлын шинжилгээнд аймагт хамааралгүй дараах асуудлуудыг тайланд тусгаагүй болно. Үүнд:

- 1 дүгээр бүлгийн 1.1,
- 3 дугаар бүлгийн 3.5 äугаар á¿ëãèéã 3.3 äóãààð á¿ëýãòýé íýãòãýñýí,

Аудитын хамарсан хүрээ: Аудитыг аймгийн ИТÕ-ын тогтоол, Áàéãàëü îð÷èí, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ãàçðûí 2014 он, 2015 онû æèëèéí ýöýñ, 2016 îíû эхний хагас жилийн àæëûí òàéëàí, баримт материал, Татварын хэлтсийн áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû төлбөрийн төлөвлөгөө, гүйцэтгэлийн мэдээ, Адаацаг, Áàÿíæàðãàëàí, Дэрэн, Дэлгэрхангай, Сайхан-Овоо, Говь-Угтаал, Гурвансайхан, Өлзийт, Ñàéíöàãààí, Эрдэнэдалай сумдын ИТХ-ын тогтоол, Засаг даргын захирамж, сумдын áàéãàëü îð÷íû улсын áàéöààã÷ íàðûí àæëûí òàéëàí, баримт, материал áîëîí холбогдох эрх зүйн актуудад тулгуурлан гүйцэтгэлээ.

Аудитын арга зүй, горим: Аудитыг гүйцэтгэхдээ АДБОУС 100-400, 4000, 4200, Төрийн хяналт шалгалтын стандартûã áàðèìòëàí õîëáîãäîõ àëáàí òóøààëòíóóäòàé ÿðèëöëàãà õèéõ, àñóóëãà ëàâëàãàà áîëîí ñóäàëãàà àâàõ, õàðüöóóëàõ, íÿãòëàõ, ä¿í øèíæèëãýý õèéõ çýðýã àðãà ç¿éã àøèãëàí, àóäèòûí ãîðèìûí äàãóó íîòëîõ ç¿éë öóãëóóëæ ä¿í øèíæèëãýý õèéí àóäèòûí ä¿í, ä¿ãíýëò, çºâëºìæ áîëîâñðóóëàâ. Төрийн хяналт

шалгалтын стандарт, гүйцэтгэлийн шалгалтын журамд заасны дагуу аудитын дүн, дүгнэлтэд дэмжлэг болох нотлох зүйлс, холбогдох мэдээ судалгаа ажлын баримт материалд хавсаргав.

Аудитад ашигласан хууль, тогтоомж, шалгуур үзүүлэлт: Дараах хууль эрхийн актын холбогдох заалтуудыг аудитын шалгуур үзүүлэлтийн эх сурвалж болгон ашиглаёàà. ¯¿í ä:

- Монгол Улсын үндсэн хууль;
- Төрийн аудитын тухай хууль;
- Òº ñâèéí òóõàé õóóëü;
- Áàéãàëü îð÷íûã õàì ãààëàõ òóõàé õóóëü;
- Áàéãàëèéí íººö àø èãëàñíû òºëáºðèéí õóóëü;
- Î éí тухай хууль;
- Òóñãàé õàì ãààëàëòòàé ãàçàð íóòãèéí тухай хууль;
- Óñí û тухай хууль;
- Òàòâàðûí åðºí õèé õóóëü;
- Áàéãàëèéí óðãàì ëûí òóõàé õóóëü;
- Амьтны òóõàé õóóëü;
- Çàñãèéí ãàçрын 2014 оны 43 дугаар тогтоолоор баталсан "Байгаль орчныг õàì ãààëàõ, íºõºí ñýðãýýõ àðãà õýì æýýí ä çàðöóóëàõ òºëáºðèéí îðëîãûí õýñãèéã á¿ðä¿¿ëýõ, çàðöóóëàõ òàéëàãí àõ æóðàì ";
- Çàñãèéí ãàçрын 2006 оны 137 дугаар тогтоолоор баталсан "Аж ахуйн нэгж, байгууллагад байгаль орчны мэргэжлийн байгууллагын эрх олгох журам";
- Холбогдох áóñàä õóóëü тогтоомж, эрхийн акт, стандартын зохих заалтууд.

Аудитын хугацаа, áàãèéí á¿ðýëäýõ¿¿í :Аудитын гүйцэтгэл, тайлагналын үе шатны ажлыг 2016 оны 9 дүгээр сарын 3-нû өдрөөс эхлэн 10 дугаар сарын 7-ныг хүртэл хугацаанд тэргүүлэх аудитор Т.Î þ óí ÷èì ýã õýí àí óäèðäàæ, аудитын менежер Õ.Í àðàí öàöðàë үе шатны чанарын хяналтыг хэрэгжүүлж, àõëàõ шинжээч Д.Ихбаяр, аудитор Х.Гарам íàð õèéæ ã¿éöýòãýëýý.

Аудитын дүн: Аудитаар нийт 114,585.6 ì ÿí ãàí òºãðºãèéí çºð÷èë èëð¿¿ëæ, 9,700.0 мянган төгрөгийн çºð÷ëèéг арилгуулахаар хугацаатай албан шаардлага õ¿ðã¿¿ëæ, 104,885.6 ì ÿí ãàí òºãðºãèéí çºð÷èëä çºâëºì æ хүргүүллээ.

Ерөнхий мэдээлэл: ÁÎ ÀÆÃ нь орон нутагт "Байгаль îð÷íû ã õàì ãààëàõ òóõàé", "Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай", "Òóñãàé õàì ãààëàëòòàé ãàçàð íóòãèéí òóõàé", "Усны тухай", "Амьтны тухай" хуулиуд болон тэдгээртэй холбогдон гарсан ЗГ-ûí тогтоол, шийдвэрүүдийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулахын зэрэгцээ, аймгийн Засаг äàðãà, ИТÕ-ûí õîëáîãäîõ òîãòîîë, çàõèðàì æèéã хэрэгжүүлэх, биелэлтэд хяналт тавих, чиг үүрэг бүхий төрийн байгууллага юм. Áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ñàéä áîëîí àéìãèéí Çàñàã äàðãûí õîîðîíä áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí áîäëîãûã îðîí íóòàãò õýðýãæ¿¿ëýõ òàëààð õèéñýí 13 çààëò á¿õèé ãýðýýíèé õýðýãæèëòèéã õàíãàí àæèëëàæ, áàéãàëü îð÷íûã õàì ãààëàõ, байгалийн баялгийг зохистой ашиглах, íºõºí ñýðãýýõ ¿éë àæèëëàãààí ä îðîí íóòãèéí òºñâººñ 2015 îí ä 27,457.0 ì ÿí ãàí òºãðºãèéí ñàí õ¿¿æèëò àâ÷ àæèëëàñàí áàéí à.

Бүлэг1. *Àéì ãèéí ÈÒÕ íóò àã äýâñãýðò ýý òóõàéí æèëä àø èãëàõ áàéãàëèéí баялгийн нөөцийн дээд хэмжээг хуулийн дагуу тогтоохгүй áàéíà.*

1.2 Àéì ãèéí èðãýäèéí Òºëººëºã÷äèéí Õóðàë íü íóòàã äýâñãýðòýý òóõàéí æèëä àø èãëàõ áàéãàëèéí áàÿëãèéí íººöèéí äýýä õÿì æýýã òîãòîîãîî¿é áàéíà.

Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ òóõàé õóóëèéí 16 дугаар зүйлд Аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын байгаль орчныг хамгаалах талаар хэрэгжүүлэх бүрэн эрхèéã заасан. Хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.1 äýõ */нутаг дэвсгэртээ байгаль орчныг хамгаалах, түүний баялгийг зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ, төсөв баталж, биелэлтэд хяналт тавих;/* çààëòûí дагуу Аймгийн ИТХ нутаг дэвсгэртээ байгаль орчныг хамгаалах, түүний баялгийг зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх арга хэмжээнд жил бүр тодорхой хэмжээний төсөв баталсан áàéíà. Тухайлбал: БОАЖГ-ын нэмэлт санхүүжилтийн дансаар 2014 онд 69,700.0 мянга, 2015 онд тус газрын төсвийн зарлагын хуваарьт “Бараа үйлчилгээний бусад зардал”-д 27,457.0 мянга, 2016 оны төсвийн зарлагын хуваарьт “Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний зардал”-д 33,160.0 мянган төгрөгийг тус тус баталсан байна. Аймгийн ИТХ 2014 он, 2015 онû æèëèéí ýöýñ, 2016 оны эхний хагас жилд “Байгаль орчныг хамгаалах тухай” хуулинд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд байгаль орчныг хамгаалах талаар äàðààõü тогтоолóóäûã гаргасан байна. /Хүснэгт 1.1/ ¯¿íä:

Хүснэгт 1.1

Д/Д	Огноо	Дугаар	Тогтоолын нэр	Товч утга
1	2014-11-21	¹ 273	“Ан агнуурын менежментийн төлөвлөгөөг дэмжих тухай”	2014-2019 îíä õýðýãæèõ àí àãíóðûí ìåíåæìåíòèéí òºëºâëºãºº
2	2014-12-18	№275	“Их Адаацаг уул, Баян уулыг аймгийн тахилгатай уул болгох тухай”	Тусгай хамгаалалттай газар
3	2015-07-01	№35	“Ажлын хэсэг байгуулах тухай”	Бичил уурхайн үйл ажиллагаанд шалгалт хийж, дүгнэлт гаргах.
4	2015-07-01	№49	“Ойн хилийн заагийн байршил, талбайн хэмжээг тогтоох тухай”	Аймгийн төвийн ногоон бүсийн талбайн хэмжээг тогтоох.
5	2015-07-06	№52	“Байгалийн өнгөт болон үнэт чулууг олборлохыг хориглох тухай”	Өнгөт болон үнэт чулууг олборлох, худалдахыг хориглох
6	2015-07-06	№53	“Бичил уурхайн талаар авах арга хэмжээний тухай”	Хулд сумын “Түймэрт цагаан”-нд жонш олборлохыг түр хориглох тухай.
7	2015-12-04	№77	“Тогтоолын заалтыг хүчингүй болгох тухай”	Бичил уурхайн үйл ажиллагаар үргэлжлүүлэн явуулах талаар
8	2016-06-03	№38	“Ашигт малтмалын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай”	Зарим сумдад ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл нэмж олгохгүй байх талаар
9	2016-06-03	№39	“Хяналт, шалгалт хийх тухай”	Уул уурхай “Жи Пи Эф” ХХК

Аймгийн ИТХ нутаг дэвсгэртээ тухайн жилд ашиглах байгалийн баялгийн нөөцийн дээд хэмжээг тогтоох тухай тогтоол гаргаагүй нь Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ òóõàé õóóëèéí 16 дугаар зүйлийн 16.1.2. äàõü */нутаг дэвсгэртээ тухайн жилд ашиглах байгалийн баялгийн нөөцийн дээд хэмжээг энэ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу тогтоох;/* заалтыг зөрчсөн байна.

Энэ нь аймгийн ИТХ хуульд заасан бүрэн эрхээ зарим талаар хэрэгжүүлээгүйтэй холбоотой байна. ИТХ-аас тухайн жилд ашиглах байгалийн баялгийн нөөцийн дээд хэмжээг тогтоохгүй байгаа нь байгалийн нөөцийг техник, эдийн засгийн үндэслэл тооцоогүй зарцуулах, орон нутгийн байгаль, ан амьтны, экологийн тэнцвэрт байдал алдагдах зэрэг сөрөг үр дагаварт хүрч болзошгүй байна.

Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийг судалж, бүрэн хэрэгжүүлэх арга хэмжээ аваагүй, хэрэгжилтэд хяналт тавиагүй гэж дүгнэхээр байна. Цаашид аймгийн ИТХ Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ òóõàé õóóëèéí 16 дугаар зүйлийн 16.1.2 дахь заалтыг хэрэгжүүлж ажиллах шаардлагатай байна.

1.3 Çàñãèéí ãàçðûí 2014 îíû 43 äóãààð òîãòîîëîîр батлагдсан журмыг á¿ñ íóòãèéí îíöëîãò тохируулж өөрчлөх шаардлагатай байна.

Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ òóõàé õóóëèéí 16 дугаар зүйлд Аймаг, нийслэлийн Çàñàã äàðãûí бүрэн эрхèéã çààñàí. Õóóëèéí 16 дугаар зүйлийн 16.2.2-ò */нутаг дэвсгэртээ байгаль орчныг хамгаалах, түүний баялгийг зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ боловсруулж, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд өргөн мэдүүлэх, гарсан шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;/* Çàñãèéí ãàçðûí 2014 îíû 43 äóãààð òîãòîîëîîр батлагдсан "Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах төлбөрийн орлогын хэсгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, тайлагнах журам"-ûí 2.1-ä *"Àéìàã, íèéñëýë, ñóì, ä¿¿ðãèéí Çàñàã äàðãà íü òóõàéí æèëèéí áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ, áàéãàëèéí íººöèéã íºõºí ñýðãýýõ àðãà õýìæýýíä çàðöóóëàõ òºñâèéí îðëîãûã Áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí òóõàé õóóëèéí 18.1-д заасан хувь, хэмжээний доод хязгаар áîëîí ò¿¿íýýñ äýýø õýìæýýãýýð á¿ðä¿¿ëýõ ñàíàìæèéã òóõàéí øàòíû èðãýäèéí Òºëººëºã÷äèéí Õóðàëä áàòëóóëíà."* ãýæ òóñ òóñ çààñàí áàéíà.

Дээрх хууль, тогтоомжийн хүрээнд Áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ñàéä áîëîí Äóíäãîâü àéìãèéí Çàñàã äàðãûí õîîðîíä áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí áîäëîãûã îðîí íóòàãò õýðýãæ¿¿ëýõ òàëààð æèë á¿ð ãýðýý áàéãóóëàí ä¿ãí¿¿ëæ àæèëëàжээ. Ýíý ãýðýýíèé áèåëýëòýä àéìãèéí Çàñàã äàðãà Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ òóõàé õóóëèéí 16 дугаар зүйлийн 16.2.2, ÇÃ-ûí 2014 оны 43 дугаар òîãòîîëîîр батлагдсан журмûí 2.1, 2.4 äэх çààëòóóäûã õýðýãæ¿¿ëæ àæèëëàñàí áîëîâ÷ 3.1, 3.3, дàõü заалтуудыг õýðýãæ¿¿ëээгүй áàéíà.

Ýíý íü Äóíäãîâü àéìаг ãàçàð ç¿éí áàéðøèëûí õóâüä ãîâü õýýðèéí á¿ñýä õàìààðäàã òóë ¿éëäâýðëýëèéí çîðèóëàëòòàé àøèãëàõ óðãàìàë áîëîí îéí íººö áàéõã¿é учир журмын 3.1 äýõ */Байгалийн ургамлын нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын хэсгийг энэхүү журмын 2.2.1-д заасныг үндэслэн тухайн суманд/*, 3.3 äàõü */Ойн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын хэсгийг энэхүү журмын 2.2.4-т заасныг үндэслэн:/* заалтуудад хамаарах îðëîãî òóñ àéìàãò ордоггүйòýé õîëáîîòîé áàéíà. Иéìä Çàñãèéí ãàçðûí 2014 îíû 43 äóãààð

тогтоолын хавсралт "Бàéãàëü îð÷íûã õàì ãààëàõ, íºõºí ñýðãýýõ àðãà õýìæýýíä çàðöóóëàõ төлбөрийн орлогын хэсгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, тайлагнах журам"-ûí 3 **дугаар зүйл** /Òºëáºðèéí îðëîãûí õýñãèéí çàðöóóëàëò/-èéí 3.1-3.4-т тухайн нөөцөөс орсон орлогыг тухайн төрөлд нь эргүүлэн зарцуулахаар заасан нь говийн аймгийн хувьд áîäèò áàéäàëтай нийцэхгүй áàéíà.

Ой, ¿éëäâýðëýëèéí çîðèóëàëòààð àøèãëàõ ургамлын нөөцгүй тус аймгийн хувьд байгалийн нөөц ашигласны орлого нь зөвхөн ус болон ан амьтны нөөц ашигласны төлбөрөөс бүрддэг ч ýðãýýä зарцуулалтын хувьд энэ 2 төрлөөс гадна Ìонгол Óлсûí åðºíõèéëºã÷èéí çàðëèã[1] болон "Нэг сая мод ургуулах хөдөлгөөн"[2]-èé õ¿ðýýíä мод тарьж, төгөл байгуулах, ойн анги, нөхөрлөлийг дэмжих ажил жил бүр хийгдэж байдаг.

Засгийн газрын òîãòîîëûí çàðèì çààëò áîäèò áàéäàëä íèéöýõã¿é áàéãàà íü õóóëü òîãòîîìæ çºð÷èãäºõ, ìºðäºõ боломжгүй байх сөрөг үр дагаварт хүргэж байгаа юм.

Иймд дээрх журмын 3.1-3.4-т /тухайн төрлийн нөөцөөс орсон орлогыг тухайн òºðºë, ç¿éëä нь эргүүлэн зарцуулахаар/ заасныг бүс нутгийн онцлогт тохируулан тухайн нөөцийн орлогын төрлүүдэд гүйлгэж зарцуулах боломжтой байхаар өөрчлөх шаардлагатай байгаа талаар Засгийн газарт уламжлуулахаар Үндэсний Аудитын газарт саналаар хүргүүллээ.

Бүлэг 2. *Áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãûã õîëáîãäîõ õóóëü, òîãòîîìæèéí äàãóó бодитой төлөвлөөгүйгээс бүрэн төвлөрүүлээгүй áàéíà.*

2.1 Усны íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãûã áîäèòîé òºëºâëºº¿é áàéíà.

Áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí òóõàé õóóëü óðãàìàë, óñ, îé, àí амьтны íººöèéã àøèãëàñíû òºëáºðòýé õîëáîãäñîí õàðèëöààã çîõèöóóëäàã. Àéìãèéí õýìæýýíä ¿éëäâýðëýëèéí çîðèóëàëòòàé àøèãëàõ óðãàìàë áîëîí ойн нөөц байдаггүй òóë óñíы нөөц áîëîí àí амьтны íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãîудаас îðæ áàéíà. ¯¿íýýñ àí амьтны íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãûã îãò òºëºâëºº¿é, çºâõºí ¿éëäâýðëýë ¿éë÷èëãýýíèé çîðèóëàëòààð àøèãëàñàí óñíû òºëáºðèéã ñóì òóñ á¿ðýýð òºëºâëºñºí áàéíà. /Хүснэгт 2.1, Дэлгэрэнгүй судалгаа Хавсралт №1/

Õ¿ñíýãò.2.1/ìÿíãàí òºãðºã/

1	Îðëîãûí òºðºë	2014 Òºëºâëºãºº	2014 Ã¿éöýòãýë	õóâü	2015 Òºëºâëºãºº	2015 Ã¿éöýòãýë	õóâü
	Àí ãèéí çºâøººðºë	-	6,400.0			55,200.0	
	¯éëäâýðëýë ¿éë÷èëãýýíèé çîðèóëàëòààð àøèãëàñàí óñíû òºëáºð	45,000.0	25,837.9	57.4	34,000.0	34,063.3	100.2
	Íèéò	45,000.0	32,237.9	71.6	34,000.0	89,263.3	262.5

[1] Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2010 оны 63 дугаар "Мод тарих үндэсний өдөр зарлах тухай" зарлиг

[2] Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2013 оны 178 дугаар "Засгийн газарт чиглэл өгөх тухай" зарлигийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах зорилгоор Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайдын "2015 оны А/146 тоот "Нэг сая мод ургуулах хөдөлгөөн"ийг улс орон даяар зохион байгуулах тушаал.

Судалгаанаас õàðàõàä 2014 îíä ¿éëäâýðëýë ¿éë÷èëãýýíèé çîðèóëàëòààé àøèãëàñàí óñíû òºëáºðèéí òºëºâëºãºº 45,000.0 ìÿíãàí òºãðºãººð òºëºâëºæ, 25,837.9 ìÿíãàí òºãðºãèéã òºâëºð¿¿ëñýí íü 57.4 õóâèéí õýðýãæèëòýé áàéíà. Õàðèí 2015 îíä ¿éëäâýðëýë ¿éë÷èëãýýíèé çîðèóëàëòààé àøèãëàñàí óñíû òºëáºðèéí òºëºâëºãºº 34,000.0 ìÿíãàí òºãðºããºð òºëºâëºæ ã¿éöýòãýëýýð 34,063.3 ìÿíãàí òºãðºã òºâëºð¿¿ëæ 100.2 õóâüтай õýðýãæñýí áàéíà. Ýíýíü Ãóðâàí ñàéõàí ñóì 8,300.0 ìÿíãàí òºãðºãèéí òºëºâëºãºº 15,196.0 ìÿíãàí òºãðºã áóþó 183 õóâèàð äààâóóëàí áèåë¿¿ëñýí òýé õîëáîîòîé áàéíà. Гурвансайхан сумын усны төлбөр нь íèéò òºëºâëºãººíèé 24.4 õóâü, ã¿éöýòãýëèéí 44.6 õóâèéã äàí ãààðàà ýçэëæ áàéãàà íü ñóì òóñ á¿ðýýð áàéãààëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãûã áîäèòîé òºëºâëººã¿é áàéãààã õàðóóëæ áàéíà. Öààøèä áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãûã ñóì òóñ á¿ðýýð áîäèòîé òºëºâëºæ áàéõ øààðäëàãàòàé áàéíà.

2.2 Áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãûã á¿ðýí òºâëºð¿¿ëýýã¿é áàéíà.

Аéìãèéí õýìжээнä 2014, 2015, 2016 онуудад áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðийн орлогын төлөвлөгөө нь зөвхөн ¿éëäâýð, ¿éë÷èëãýýíèé çîðèóëàëòààð àøèãëàñàí óñíû òºëáºрт төлөвлөгдсөн áàéíà.

2014 îíä áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãûã òºëºâëºãººíèé äàãóó Ãóðâàí ñàéõàí, ªëçèéò, Ýðäýíý ýäàëàé ñóìä, 2015 îíä Ãóðâàí ñàéõàí, ªëçèéò, Äýëãýðõàíãàé ñóìä á¿ðýí õýìæýãýýð áóþó äààâóóëàí áèåë¿¿ëñýí. Харин 2014 онд Дэлгэрхангай, Сайнцагаан, 2015 онд Дэлгэрцогт ñóì ын орлогын төлөвлөгөө 100 õóâü тасарсан бол бусад сумдын хувьд 7-82 õóâüòàé îðëîãî òºâëºð¿¿ëñýí áàéíà. Усны нөөц ашигласны төлбөрийн òºëºâëºãºº 2014 онд 45,000.0 ìÿíãà, 2015 îíä 34,000.0 ìÿíãàí төгрөгөөр тус тус баталæ, ã¿éöýòãýëýýð 2014 îíä 57.4 õóâü, 2015 îíä 100.2 õóâü биелүүлсэн áàéíà.

Òóñ àéìàãò 2015, 2016 îíä Áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ñàéäûí òóøààëààð áàòëàãäñàí òóñãàé áîëîí àõóéí çîðèóëàëòààð àíü àãíàõ, àãíóóðûí çºâøººðºë îëãîñîí òàëààð õ¿ñíýãò-2.2-îîð õàðóóëàâ.

/Хүснэгт 2.2/

¹	Îí	Ñóì	Àãí óóðûí á¿ñ í óòãèéí íýð	Óãàëçûí òîî òîëãîé	Òýõèéí òîî òîëãîé	Ýðõ ç¿éí àêò
1	**2015**	Ãóðâàí ñàéõàí	Ãóðâàí ñàéõàí	2	-	Áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæëèéí ñàéäûí 2014 îíû 12 ñàðûí 04 ºäðèéí À-426 òîîò òóøààë, Áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ñàéäûí 2015 îíû 05 ñàðûí 26-íèé ºäðèéí À/214 òîîò òóøààë.
	Ä¿í			**2**	-	
1	**2016**	Áàÿí æàðãàëàí	Àðãàëèéí ÷óëóó	1	-	Áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ñàéäûí 2015 îíû 12 äóãààð ñàðûí 30-íèé ºäðèéí À/446 òîîò òóøààë.
2	**2016**	Ãóðâàí ñàéõàí	Ãóðâàí ñàéõàí	1	-	
3	**2016**	ªëçèéò	Óóë àëòàðãàí	2	-	
4	**2016**	Ñàéõàí -Îâîî	Àõàð Óóë		5	
Ä¿í				**4**	**5**	

Ãóðâàí ñàéõàí ñóì ààñ 2015 онд 2 толгой угалзыг "БИ ТИ ЭНД ТИ СИ" ХХК гадаад орны анчдаар агнуулж, тус сумын БХС-д агнуурын нөөц ашигласны төлбөрт

35,824.7 мянган төгрөгийн орлого орсон байна. Ýí ý í ü 2015 î í û Ãóðâàí ñàéõàí ñóì û í î ðî í í óòãèéí ò° ñâèéí î ðëî ãû í ò° ë° âë° ã° ° í ä òóñãààãààã¿é áàéí à.

Ì ° í Áàéãàëü î ð÷èí , í î ãî î í õ° ãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëû í ñàéäû í 2015 î í û 12 äóãààð ñàðû í 30-í èé ° äðèéí À/446 òî î ò òóø ààëààð ° ì í ° õ î í ä áàòàëñàí , 2016 онд òóñ àéì ãèéí Áàÿí æàðãàëàí , Ãóðâàí ñàéõàí , ª ëçèéò, Ñàéõàí -Î âî î ñóì äû í í óòãààñ àãí àõ /Óãàëç 4 òî ëãî é, Òýõ 5 толгой/ òóñãàé çî ðèóëàëòû í àí ãèéí төлбөрийн орлого болох нийт 69,060.9 ì ÿí ãàí ò° ãð° ãèéí î ðëî ãû ã äýýð ñóì äû í 2016 оны î ðî í í óòãèéí төсвийн орлогын агнуурын нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоор төлөвлөөгүй зөрчилтэй байна.

Жич: Тусгай зориулалтаар агнах Óãàëç, Òýõèéí ò° ëá° ðèéã ÇÃ-û í 2001 î í û 264 ä¿ãýýð òî ãòî î ëî î ð áàòëàãäñàí æóðì û í äàãóó ò° ëá° ðèéã òî î öî î ëñî í áî ëí î . /Ì î í ãî ë áàí êí û 2015 î í û 12 äóãààð ñàðû í 30 ° äðèéí õààëòû í õàí ø àì . äî ëëàð 1995 ò° ãð° ã 98 ì ° í ã° ./

Èéì ä äýýðõ ç° ð÷ë¿¿ëèéг арилгуулах, öààø èä àí , àì üòí û í ° ° ö àø èãëàñí û ò° ëá° ðèéã ñàëáàðû í ñàéäû í òóø ààëaар áàòëàãäñàí òóñãàé çî ðèóëàëòû í àí ãèéí òî î õýì æýýí ä ¿í äýñëýí æèë á¿ð ñóì äû í î ðî í í óòãèéí î ðëî ãû í ò° ë° âë° ã° ° í ä ò° ñâèéí òî ãî òãî ëî î ð òóñãàæ áàéõ øààðäëàãàòàé áàéí à.

Àóäèòû í ÿâöàä äýýðõ 4 ñóì ààñ 2016 î í û 09 ä¿ãýýð ñàðû í 15-ны ° äðèéí áàéäëààð ààñàí òóñãàé çî ðèóëàëòû í àí ãèéí ñóäàëãààãààð òóñ àí ãóóä àãí àãààãààã¿é áàéñàí .

Aãí óóðû í í ° ° ö àø èãëàñí û ò° ëá° ð, àí àì üòàí àãí àõ áàðèõ ç° âø ° ° ðëèéí хураамжийн төлбөрийн орлого нь 2015 онд төлөвлөгөөгүй, гүйцэтгэлээр 55,200.0 мянган ò° ãð° ãèéí î ðëî ãî î ðñîн нь Äýðýí , Àäààöàã, Гурвансайхан сумдын нутгаас соёлын зориулалтаар идлэг шонхор барьсны төлбөр байна.

Àãí óóðû í í ° ° ö àø èãëàñí û ò° ëá° ðèéí î ðëî ãû ã ò° ë° âë° ã° ° í ä òóñãàõã¿é áàéãàà í ü ò° ñâèéí î ðëî ãû ã áóóðóóëæ áàéí à. Òóñ î ðëî ãû ã çàðèì ñóì ä ÁÕÑ-í ä 69-100 õóâü ò° âë° ð¿¿ëñýí í ü ýðãýýä çàðöóóëàëòû í õóâüä çî ðèóóëàò áóñààð çàðöóóëàõ ýðñäýëèéã áèé áî ëãî æ áàéí à. Èéì ä агнуурын нөөц ашигласны төлбөрèéã òî ëáî ãî î õ äýýä áàéãóóëëàãû í ø èéäâýðèéã ¿í äýñëýí òóõàéí ñóì äàä î ðëî ãû í ò° ë° âë° ã° ° ã áàòëàæ, õýðýãæèëòýä õýí àëò òàâüæ àæèëëàх ø ààðäëàãàòàé áàéí à.

> **Бүлэг 3.** ***Áàéãàëèéí í ° ° ö àø èãëàñí û ò° ëá° ðèéí î ðëî ãî î ñ áàéãàëü î ð÷í û ã õàì ãààëàõ, í ° õ° í ñýðãýýõ àðãà õýì æýýí ä õóâààðèëñàí õ° ð° í ãèéã õóóëü òî ãòî î ì æèéí äàãóó çàðöóóëààã¿é áàéí à.***

3.1 Áàéãàëèéí í ° ° ö àø èãëàñí û ò° ëá° ðèéí î ðëî ãî î ñ áàéãàëü î ð÷í û ã õàì ãààëàõ, í ° õ° í ñýðãýýõ àðãà õýì æýýí ä òóõàéí ò° ñâèéí æèëä çàðöóóëàõ õóâü õýì æýýã õóóëü äü çààñàí ààð ì ° ðä° ° ã¿é áàéí à.

Дундговь àéìãèéí õóâüä áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãî íü àн, амьтны нөөц ашигласны төлбөр, усны нөөц ашигласны төлбөр гэсэн орлогын 2 òºðëººñ á¿ðäýæ áàéíà. 2014, 2015 îíä àн, амьтны нөөц ашигласны төлбөрийн орлогûã òºëºâëºã¿é, çºâõºí óñны нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын төлөвлөгөөтэй байна.

Ñàí õ¿¿æèëòèéí õóâü õýì æýýã õ¿ñíýãò 3.1-ð õàðóóëàâ.

Õ¿ñíýãò3.1
/ìÿíãàí òºãðºãººð/

2014 îí					
Îðëîãûí òºðºë	Òºëºâëºãºº	Ãèéòîðëîãî	Õóóëüä çààñàí õóâü õýì æýý /35-50%/	Ñàí õ¿¿æèëòèéí ä¿í	Çºð¿¿
Óñíû òºëáºð	45,000.0	25,837.9	12,243.3	69,700.0	57,456.7
Àíãèéí òºëáºð	-	6,400.0			
Ä¿í	**45,000.0**	**32,237.9**	**12,243.3**	**69,700.0**	**57,456.7**
2015 îí					
Óñíû òºëáºð	34,000.0	34,063.3	39,522.2	27,457.0	-12,065.2
Àíãèéí òºëáºð	-	55,200.0			
Ä¿í	**34,000.0**	**89,263.3**	**39,522.2**	**27,457.0**	**-12,065.2**

Äýýðõ õ¿ñíýãòýýñ õàðàõàä 2014 îíä áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí íèéò îðëîãî 32,237.9 ìÿíãàн төгрөг, 2015 îíä 89,263.3 ìÿíãàí òºãðºã òóñ òóñ îðæ, 2014 îíä 69,700.0 ìÿíãàí òºãðºãèéí ñàí õ¿¿æèëò îëãîñîí íü õóóëüä çààñàí õóâü õýìæýýíýýñ 5.5 äàõèí èõ, 2015 îíä 27,457.0 ìÿíãàí òºãðºã îëãîñîí íü îëãîâîë çîõèõ õýìæýýíýýñ 12,065.2 ìÿíãàí òºãðºãººð äóòóó áàéíà. Ýíý íü Áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí òóõàé õóóëèéí 18.1.5 äàõü çààëòûã çºð÷ñºí áàéíà. Èéìä áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãîîñ áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ, íººõºí ñýðãýýõ àðãà õýìæýýíä òóõàéí òºñâèéí æèëä çàðöóóëàõ õóâü õýìæýýã õóóëüä çààñíààð ìºðäºæ àæèëëàõ øààðäëàãàòàé.

3.2 Îéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãî îðîíãî¿é ÷ æèë á¿ð мод тарьж төгөл байгуулсан байна.

Òóñ àéìãèéí õóâüä îéí íººö áàéäàãã¿é ó÷èð ýíý òºðëººñ îðëîãî îðîîã¿é. 2014, 2015, 2016 îíóóäàä îéí çóðâàñ áàéãóóëàõàä æèë á¿ð 20,000.0 ìÿíãà, 2014, 2016 îíä ìîä ¿ðæ¿¿ëãèéí ºðãºòãºë, îéí íºõºðëºëèéã äýìæèõýä çîðèóëæ òóñ á¿ð 2,000.0 ìÿíãàí òºãðºãèéí òºñºâ áàòëàæ, õýíàëò òàâüæ àæèëëàñàí. Ýíý íü ÇÃ-ûí 2014 îíû 43 äóãààð тогтоолоор батлагдсан журмын 3.3.1. äýõ *ойн зохион байгуулалт хийх, ойн менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авах, нөхөрлөл, ойн анги, ойн мэргэжлийн байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих;/* çààëòûã õýðýãæ¿¿ëæ àæèëëàñàí áàéíà. 2015 îíû áàéäëààð àéìãèéí õýìæýýíä óëñûí áîëîí îðîí íóòãèéí òºñâèéí õºðºíãººð 20 ãà-ä 12.0 ìÿíãàí øèðõýã ìîä ñººã òàðüжээ. “Ногоон хэрэм үндэсний хөтөлбөр” –èéí õ¿ðýýíä Ãîâü-Óãòààë 1.2 ìÿíãà, ª íäºðøèë 1.2 ìÿíãà, ª ëçèéò 0.6 ìÿíãà, Äýëãýðõàíãàé 0.6 ìÿíãà, Ñàéíöàãààí 2.4 ìÿíãà, íèéò 6.0 ìÿíãàí øèðõýã ìîäûã тус тус äýýðõ ñóì äàà òàðüñàí áàéíà. Àéìãèéí Çàñàã äàðãûí 2015 îíû À/371 òîîò

çàõèðàì æààð áàéãóóëàãäñàí àæëûí õýñýã àéìãèéí õýì æýýíä òàðüñàí ìîäíû óðãàëòûã 75-80 õóâüòàé õ¿ëýýí àâñàí áàéíà.

3.3 Óñíû íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãîîñ õóóëüä çààñàí õóâü õýì æýýãýýð çàðöóóëààã¿é áàéíà.

¯éëäâýðëýë, ¿éë÷èëãýýíèé çîðèóëàëòààð àøèãëàñàí óñíû òºëáºðийн орлогоос Áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí òóõàé õóóëèéí äàãóó байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулахаар áàòàëñàí òºñºâ нь тухайн төсвийн жилд зарцуулах хувь, хэмжээний доод хязгаарт хүрээгүй áàéíà. Àéìãèéí õýì æýýíä 2015 îíä óñíû íººöèéí òºëáºð 34,063.3 ìÿíãàн төгрөг, ¿¿íээс õóóëüä çààñàí äîîä õýì æýýгээр /35 õóâü/ тооцоход 11,922.5 ìÿíãàí òºãðºãèéã çàðöóóëàõààð áàéíà. ÇÃ-ûí 2014 îíû 43 äóãààð òîãòîîëоор батлагдсан журмын 3.2.3. äàõü */Усны тухай хууль тогтоомж, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, дүрэм журмыг мөрдүүлэх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн заагийг тэмдэгжүүлэх, хаалт, хамгаалалт хийх, тохижуулах;/* çààëòûã õýðýãæ¿¿ëýí 2015 îíä áóëàã øàíäíû ýõèéã õàøèæ õàìãààëàõàä 5,000.0 ìÿíãàí òºãðºãèéã òºñºâëºæ çàðöóóëñàí íü 2015 онд байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээнд áàòëàãäñàí íèéò òºñâèéí 18.2 õóâü, óñ àøèãëàñíû òºëáºðèéí íèéò îðëîãûí ä¿íãèéí 14.7 õóâüòàé òýíöýæ áàéíà. Ýíý íü Áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí òóõàé õóóëèéí 18.1.5 äàõü */Байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн нөөцийг нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах төлбөрийн орлогын хувь, хэмжээний доод хязгаар /нийт орлогын дүнгээс хувиар/Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөрийн орлого 35 хувь/* çààëòûã çºð÷ñºí áàéíà.

Òóñ àéìãèéí õóâüä óñíû нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоîñ ººð òºðëèéí òºëºâëºãººò îðëîãî áàéõã¿é õýäèé ÷ 2015 îíä íèéò îðëîãûí 58.7 õóâüòàé òýíöýõ õýì æýýíèé áóþó 20,000.0 ìÿíãàí òºãðºãººð îéí çóðâàñ áàéãóóëàõ àæèë õèéãäñýíòýé õîëáîîòîé õóóëüä çààñàí õóâü õýì æýýíä õ¿ðýýã¿é áàéíà. Öààøèä усíû нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын нийт дүнгээс õóóëüä çààñàí õóâü õýì æýýíýýñ áàãàã¿é õýì æýýãýýð ÇÃ-ûí 2014 îíû 43 äóãààð òîãòîîëîîð áàòëàãäñàí æóðìûí 3.2-ò çààñàí àðãà õýì æýýíä çàðöóóëæ áàéõ øààðäëàãàòàé áàéíà.

3.4 Àí, амьтны íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãî íü òºëºâëºãººã¿é, õóóëüä çààñàí õóâü õýì æýýãýýð æóðìûí äàãóó çàðöóóëàãäààã¿é áàéíà.

Òóõàéí àéìãèéí õóâüä 2015 îíä õóóëèéí äàãóó áàéãàëèéí óðãàì àë, îé, àí àìüòíû íººö àøèãëàñíû òºëáºðººñ ÷ºëººëºõ õºíãºëºõ òîõèîëäîë ãàðààã¿é áàéíà. Çºâõºí õóóëüä çààñíû äàãóó õ¿í àìûí óíä, àõóéí õýðýãöýý áîëîí бэлчээрийн мал, амьтан, өрхийн хүнсний ногооны талбайг услах çýðýãò óñíû íººö àøèãëàñíû òºëáºðººñ ÷ºëººëñºí áàéíà.

Áàéãàëèéí óðãàìëûí íººö áàéäàëã¿é, àí, амьтны íººö àøèãëàñíû òºëáºð íü òºëºâëºãäºõã¿é áàéíà. 2015 îíîîñ ºìíº àéìãèéí õýì æýýíä òóñãàé çîðèóëàëòààð àìüòàí àãíàõ õóâààðüò òóñ àéìàã áàòëàãäààæ áàéãààã¿é, çºâõºí èäëýã øîíîõîð áàðèõòàé õîëáîîòîé îðëîãûí òºëºâëºãººã ñóì äàà ºãäºã áàéñàí áàéíà. ÇÃ-ын 2012 оны 10 дугаар сарын 20 өдрийн "Үндэсний бахархалт шувууг зарлах тухай" 101 дугаар тогтоолын 1 äýõ */Шонхор шувууг Монголын ард түмний эрч, хүч, эрх чөлөө, эв нэгдэл, байгаль дэлхийгээ хайрлах*

үзлийн бэлэгдэл болгон "Үндэсний бахархалт шувуугаар зарласугай"/, ЗГ-ын 2013 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдрийн "Гадаадад гаргахыг хориглох тухай" 15 дугаар тогтоолын 1 äýõ */Идлэг шонхорыг ашиг олох зорилгоор гадаад оронд гаргахыг 5 жилийн хугацаагаар хориглосугай/* заалтуудын дагуу сумдад агнуурын нөөц ашигласны төлбөр, ан амьтан агнах, барих зөвшөөрлийн хураамжийн төлбөрт идлэг шонхор барих төлбөрийн орлогыг төлөвлөхийг áольсон áàéíà.

Аудитын явцад 2014, 2015 онд Адаацаг, Говь-Угтаал, Ãóðâàíñàéõàí, Äýðýí, Сайнцагаан сумдын БХС болон орон нутгийн орлогын дансанд 28 òîî òîëãîé èëýã шонхор барьсны төлбөрò íèéò 179,200.0 ìÿíãàí òºãðºãèéí îðëîãî ÁÕÑ, îðîí íóòãèéí îðëîãûí äàíñàíä орсон нь тогтоогдлоо. Энэ нь Байгаль орчин ногоон хөгжил, аялал æóóë÷ëàëûí ÿàìòàé õàìòðàí àæèëëàõ 2015 îíû 10 äóãààð ñàðûí 20-íû ºäðèéí 2015010 òîîò ãýðýýíèé äàãóó Êàòàð Óëñûí Ýìèðèéí çºâëºõèéí áèå òºëººëºã÷ íàðûí õ¿ì¿¿ñ Äóíäãîâü àéìãèéí äýðõ íýð á¿õèé 5 ñóìûí íóòãààñ èëýã øîíõîð øóâóó ñî¸ëûí çîðèóëàëòààð áàðüñàí òóõàé àêòóóäûã ¿éëäýæ, Äýðýí, Àäààöàã ñóìä àêòûí 1 õóâèéã хуулбарлан àâñàí áàéíà. Бусад сумдын хувьд актгүй байлаа.

Áàéãàëü îð÷èí íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ÿàìòàé õàìòðàí àæèëëàõ 2015 îíû 10 äóãààð ñàðûí 20-íû ºäðèéí 2015010 òîîò ãýðýý, èëýã øîíõîð øóâóó áàðüñàí òóõàé àêòàä òóñãàé çîðèóëàëòààð àí, àìüòàí àìüäààð áàðèõ àãíàõ òºëáºðèéí çààëòûã, ñî¸ëûí çîðèóëàëòààð àãíàõ çààëòòàé ñîëüæ, 1 òîëãîé èëýã øîíõoðûí òºëáºðèéã 40-50 õóâèàð äîîãóóð ¿íýýð òîãòîîñîí çºð÷èëòýé áàéíà. Ýíý íü Áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí òóõàé õóóëèéí 17.1.2. äàõü*/ахуйн, үйлдвэрлэл, соёл, шинжлэх ухааны зориулалтаар агнасан бусад ан амьтны төлбөрийг тухайн ан амьтны толгой тутмын экологи-эдийн засгийн үнэлгээний 20-40 хувиар*;/ çààëòûã ¿íäýñëýí øîíõîð øóâóóíû ñî¸ëûí çîðèóëàëòààð áàðüñàí òºëáºðò èëýã øîíõîðûí ýêîëîãè-ýäèéí çàñãèéí ¿íýëãýýíèé 40 õóâüòàé òýíöõ áóþó 6,400.0 ìÿíãàí òºãðºãººð òîîöîæ ñóìäûí îðîí íóòãèéí îðëîãûí äàíñàíä øèëæ¿¿ëñýí íü ýíý õóóëèéí 17.1.6. äàõü */амьдаар нь гадаад оронд гаргасан ан амьтны төлбөрийг гадаад зах зээлийн тухайн үеийн үнэ буюу эрх бүхий байгууллагаас тогтоосон жишиг үнийн 80-90 хувиар./* çààëòûã çºð÷ñºí áàéíà.

Èéìä энэ талаар Байгаль орчин, ногоон хөгжиё, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ÿàìàíä уламжлуулахаар Үндэсний Аудитын газарт саналаар хүргүүллээ.

Áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ÿàìíû 2015010 òîîò ãýðýýíèé àêò íü 1 òîëãîé èëýã øîíõîðûí ýêîëîãè-ýäèéí çàñãèéí ¿íýëãýýã 16,000.0 ìÿíãàí òºãðºãººñ 40 õóâèàð òîîöîæ, 6,400.0 ìÿíãàí òºãðºãººð òîãòîîæ òºëáºð õèéñýí íü 1 òîëãîé òóòàìä 40-50 õóâü áóþó 6,400.0-8,000.0 ìÿíãàí òºãðºãººð áàãà áàéíà. Òóñ àéìãèéí íóòãààñ 2014 îí, 2015 îíä íèéò 28 òîëãîé èëýã øîíõîð áàðüñàí íü Áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí òóõàé õóóëèéí 17.1.6 äàõü çààëòûí äàãóó 1 òîëãîé òóòàìä ýêîëîãè-ýäèéí çàñãèéí ¿íýëãýýíèé 90 õóâèàð òîîöâîë /28*8,000.0=224,000.0 / ìÿíãàí òºãðºãèéí çºð¿¿ ãàð÷ áàéíà. Èéì õýìæýýíèé òºëáºðèéí îðëîãî, ñóìäûí îðîí íóòãèéí òàòâàðò äóòóó òºëºãäñºí áàéíà. Ìºí Áàéãàëü îð÷èí, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ñàéäûí 2012 îíû 08 äóãààð ñàðûí 10-íû ºäðèéí À-299 òóøààëààð áàòëàãäñàí æóðìûí 8.4 äýõ /*ªãººø áîëãîí àøèãëàõ øóâóóíû òºëáºð õóðààìæèéã Çàñãèéí ãàçðûí 2011 îíû 65 äóãààð òîãòîîëûí 2 äóãààð õàâñðàëòûí 18-ä çààñàí òºëáºð, õóðààìæèéí õýìæýýãýýð áóþó 12 àì äîëëàðààð òîîöíî/* çààëò õýðýãæèõã¿é áàéíà.

Èäëýã øîíõîð øóâóó áàðüñíû òºëáºðèéí îðëîãûã Äýðýí, Àäààöàã, Ãóðâàíñàéõàí ñóìä ÁÕÑ-ä õóóëüä çààñàí õóâü õýì æýýãýýð òºâëºð¿¿ëñýí áîë äàðààõ ñóìä òºëºâëºãººã¿é îðëîãî ãýäýã øàëòãààíààð õóóëüä çààñàí õóâü õýìæýýíýýñ áàãààð ÁÕÑ-ä òºâëºð¿¿ëñýí çºð÷¿¿ä èëýðëýý. Òóõàéëáàë:

- Ãîâü-Óãòààë ñóìàí, амьтны íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãîä 4 òîëãîé èäëýã øîíõîð øóâóó áàðüñíû òºëáºð 25,600.0 ìÿíãàí òºãðºãîîñ ÁÕÑ-ä 9,500.0 ìÿíãà áóþó íèéò îðëîãûí 37 õóâèéã òºâëºð¿¿ëæ õóóëüä çààñàí äîîä õýìæýý áóþó 50 õóâüä õ¿ðýýã¿é, ¿ëäýãäýë îðëîãî 16,100.0 ìÿíãàí òºãðºãèéã åðºíõèé îðëîãîä îðóóëæ 2016 îíû 07 ñàðä àéìãèéí ÈÒÕ-ààð ÎÍÕÑ-íä òîäîòãîë õèéëãýæ çàðöóóëñàí.
- Ñàéíöàãààí ñóì 2015 îíä амьтны íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãîä 1 øîíõîð øóâóó áàðüñíû òºëáºð 6,400.0 ìÿíãàí òºãðºãîîñ îðñíûã àí, àãí óóðûí íººöèéí òºëáºð òºëºâëºãººã¿é ãýäýã øàëòãààíààð ÁÕÑ-íä îãò òºâëºð¿¿ëýýã¿é, ò¿ãýýì ýë òàðõàöòàé àøèãòàé ìàëòàé àëûí íººö àøèãëàñíû òºëáºðò 100 õóâü òºâëºð¿¿ëæ òàéëàãíàñàí.

Ýíý íü Амьтны òóõàé õóóëèéí 26.1 äýõ */Тухайн жилд тусгай зориулалтаар агнах, барих агнуурын амьтны тоо хэмжээг төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар тогтооно./,* ЗГ-ын 2013 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдрийн "Гадаадад гаргахыг хориглох тухай" 15 дугаар тогтоолын 1 äýõ */Идлэг шонхорыг ашиг олох зорилгоор гадаад оронд гаргахыг 5 жилийн хугацаагаар хориглосугай/,* ÇÃ-ûí 2013 îíû 03 äóãààð ñàðûí 16-íû ºäðèéí 93 äóãààð òîãòîîëîîð áàòëàãäñàí "Ховор амьтан агнах, áàðèõ, òóñãàé çºâøººðºë îëãîõ" æóðìûí 6.5 äàõü*/Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн 18.1-д заасны дагуу тусгай зориулалтаар агнаж, барьсан ан амьтны төлбөрийн орлогын 50-иас доошгүй хувийг агнуурын бүс нутгийн ан агнуурын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд зарцуулна./,* 6.6 äàõü */Агнуурын бүс нутагт тусгай зөвшөөрлөөр агнаж, барьсан ан амьтны төлбөрийн 50-иас доошгүй хувийг зөвхөн тухайн агнуурын бүс нутгийн ан агнуурын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд зарцуулна./,* Áàéãàëü îð÷èí, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ñàéäûí 2012 îíû 08 äóãààð ñàðûí 10-íû ºäðèéí À-299 òîîò òóøààëààð áàòëàãäñàí æóðìûí 3.8 äàõü*/Èäëýã øîíõîð áàðèõ îòîã îðîí íóòàãò àæèëëàõààñ ºìíº òóõàéí àéìãèéí Çàñàã äàðãûí òàìãûí ãàçàð ìýäýãäýæ îòîã àæèëëóóëàõ ãàçðûí çºâøººðºë àâíà. Óðüä÷èëàí ãàçðûí çºâøººðºë àâààã¿é îòãèéã àæèëëóóëàõûã õîðèãëîíî/,* çààëòóóäûã òóñ òóñ çºð÷ñºí áàéíà.

Äýýðõ çºð÷¿¿äèéã äàâòàí ãàðãàõã¿é áàéõ, òàñëàí çîãñîîõ ¿¿äíýýñ õóãàöààòàé àëáàí øààðäëàãûã Ãîâü-Óãòààë, Ñàéíöàãààí, ñóì äàà õ¿ðã¿¿ëñýí. Àéìãèéí Çàñàã äàðãà áîëîí ò¿¿íèé õàðüÿà àãåíòëàãóóäàà èäëýã øîíõîðûã áàðèõ òóõàé õàðüÿà äýýä áàéãóóëëàãààñ àëáàí ¸ñîîð ìýäýãäýýã¿é, ýíý òàëààð ìýäýýëýëã¿é áàéãàà íü Байгаль орчныг õàìãààëàõ òóõàé õóóëèéí õýðýãæèëòýä õèéõ õýíàëò õàíãàëòã¿é áàéãààã õàðóóëæ áàéíà.

Бүлэг 4. *Байгаль îð÷íûã хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтэд тавих дотоод хяналт зарим талаар хангалтгүй байна.*

4.1 Áàéãàëü îð÷íûã õàì ãààëàõ òóõàé õóóëèéí хэрэгжилтэд тавих, дотоод хяналтын эрх зүйн орчин бүрдсэн байна.

Áàéãàëü îð÷íûã õàì ãààëàõ òóõàé õóóëèéí 26.1 äýõ /*Байгаль орчныг хамгаалах, түүний баялгийг зохистой ашиглах, нөхөн сэргээхэд тавих хяналтыг мэргэжлийн хяналтын байгууллага хэрэгжүүлнэ.*/, ÇÃ-ын 2014 оны 43 дугаар тогтоолоор батлагдсан журмын “Төлбөрийн орлогын хэсгийг тайлагнах, хяналт тавих” 4.1-4.8 äàõü çààëòóóäàä ýíý õóóëèéí õýí àëòûí òî ãòî ëöî î ã õýðýãæ¿¿ëýõ õóóëü, ýðõ ç¿éí î ð÷èí ã á¿ðä¿¿ëñýí áàéí à.

4.2 ЗГ-ын 2014 оны 43 дугаар тогтоолîîð áàòëàãäñàí æóðì ûí 4.1 дэх арга хэмжээг хэрэгжүүлж ажиллаагүй, Áайгаль îð÷íûã хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтэд тавих дотоод хяналтыг хуульд заасны дагуу бүрэн хэрэгжүүлээгүй байна.

Áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ñàéä áîëîí àéìãèéí Çàñàã äàðãûí õîîðîíä áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí áîäëîãûã îðîí íóòàãò õýðýãæ¿¿ëýõ òàëààð 2014 îíä 9 çààëò á¿õèé ãýðýý áàéãóóëæ 95.5 õóâü, 2015 îíä 13 çààëò á¿õèé ãýðýý áàéгуулж 96.2 хувьтай тус тус дүгнэгдсэн байна. ÁÎ ÀÆÃ-ûí 2014 îíû ¿éë àæèëëàãààíä àéìãèéí Çàñàã äàðãûí çàõèðàìæààð áàéãóóëàãäñàí àæëûí õýñýã õýí àëò øèíæèëãýý õèéæ ñàíààë÷èëãàòàé ñàéí ажилласан гэж дүгнээд 90.2 õóâü ¿íýëãýý өгсөн áàéíà. Ãýðýýíèé çààëòûã ¿ç¿¿ëýëò òóñ á¿ðýýð диаграмм 4.1-ò õàðóóëàâ.

Диаграмм 4.1

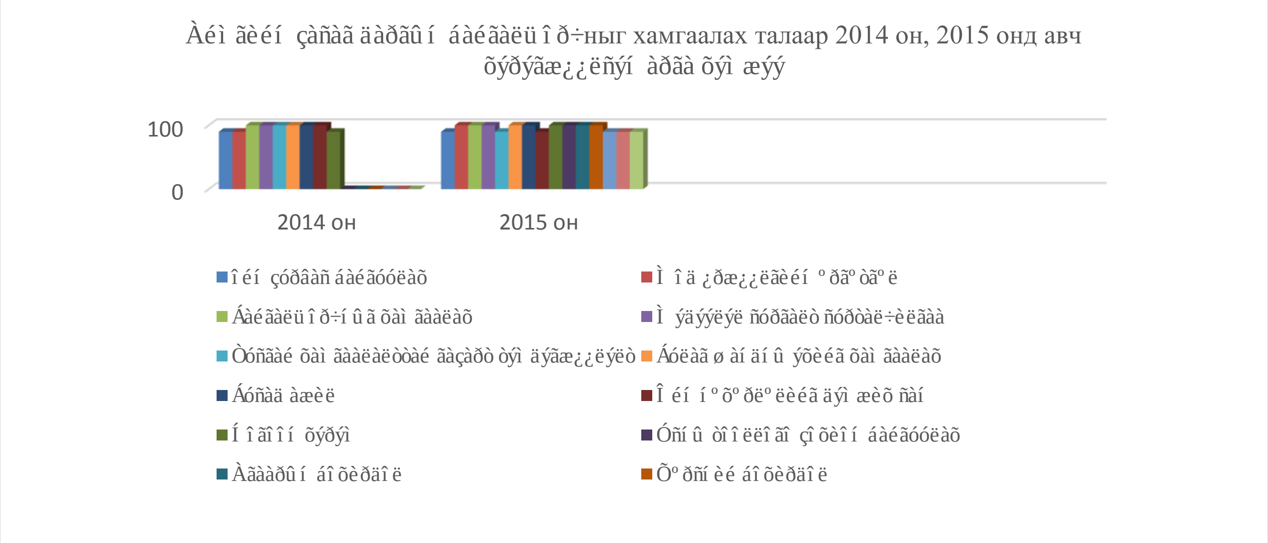

влөгөөг ИТХ-аар хэлэлцүүлж БОАЖГ-т ирүүлээгүй байна. Энэ нь ЗГ-ын 2014 оны 43 дугаар тогтоолоор батлагдсан Төлбөрийн орлогын хэсгийг тайлагнах, хяналт тавих журмын 4.1 äýõ */Сум, дүүргийн Засаг дарга нь байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын хэсгийн төлөвлөгөө, зарцуулалтын тайланг сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлэн жил бүрийн 12 дугаар сарын 15-ны дотор аймаг,*

нийслэлийн байгаль орчны асуудал хариуцсан байгууллагад хүргүүлнэ./ заалтыг зөрчсөн байна.

Аймгийн ÁÎ ÀÆÃ нь óс ашиглуулах дүгнэлтийг усны тухай хуулийн 28.4 äэх */Хоногт 100 шоометрээс их ус ашиглах, эрчим хүч, усан тээврийн зориулалтаар ашиглуулах дүгнэлтийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, 50-100 шоометр ус болон усан орчин ашиглуулах дүгнэлтийг сав газрын захиргаа, 50 шоометр хүртэлх ус ашиглуулах, хурын ус хуримтлуулж, хөв, цөөрөм байгуулах, суваг, шуудуу татах дүгнэлтийг аймаг, нийслэлийн байгаль орчны алба тус тус гаргана./* çààëòûí äàãóó 2014 îí, 2015 îíä òóñ á¿ð 11, 2016 îíû ýõíèé õàãàñ æèëèéí áàéäëààð 9, íèéò 31 ä¿ãíýëòèéã õîëáîãäîõ áàéãóóëëàãóóäàä ãàðãàæ ºãñºí áàéíà.

Èäëýã øîíõîð øóâóóã òóñãàé çîðèóëàëòààð 2014 îí, 2015 îíä Äóíäãîâü àéìãèéí Адаацаг, Говь-Угтаал, Гурвансайхан, Дэрэн, Сайнцагаан сумдын íóòãààñ íèéò 28 òîëãîéã ñî¸ëûí çîðèóëàëòààð áàðüñàí áîëîâ÷ õóóëüä çààñíû äàãóó 2015 îíû òóñãàé çîðèóëàëòààð àãíàõ, áàðèõ àãíóóðûí àìüòíû òîî õýìæýýã òîãòîîõ ÇÃ-ûí òîãòîîë øèéäâýð ãàðñàí ¿ã¿é íü îëîí íèéòýä èë áèø, òîäîðõîéã¿é øàëòãààíòàé áàéíà. Ýíý íü Амьтны òóõàé õóóëèéí 26 дугаар зүйл /Агнах, барих агнуурын амьтны тоо хэмжээг тогтоох/-ийн 26.3 äàõü */Тухайн жилд тусгай зориулалтаар агнах, барих агнуурын амьтны тоо хэмжээг төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар тогтооно./*çààëòûã çºð÷ñºí áàéíà. Èéìä Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ òóõàé õóóëèéí 26 дугаар зүйл /Байгаль орчны хяналт/-ийн 1 äýõ */Байгаль орчныг хамгаалах, түүний баялгийг зохистой ашиглах, нөхөн сэргээхэд тавих хяналтыг мэргэжлийн хяналтын байгууллага хэрэгжүүлнэ./* çààëòûí äàãóó ìýðãýæëèéí õÿíàëòûí ãàçàð áайгаль орчныг хамгаалах, түүний баялгийг зохистой ашиглах, нөхөн сэргээхэд тавих хяналтыг á¿ðýí õýðýãæ¿¿ëæ àæèëëàõ øààðäëàãàòàé áàéíà.

Ä¯ÃÍ ÝËÒ

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйлс, аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг өгч байна¯ ¿íä:

1. Àéìãèéí ÈÒÕ íóòàã äýâñãýðòýý òóõàéí æèëä àø èãëàõ áàéãàëèéí áàÿëãèéí íººöèéí äýýä õÿìæýýã õóóëèéí äàãóó тогтоохã¿é áàéíà.
2. ÇÃ-ûí 2014 îíû 43 äóãààð òîãòîîëîор батлагдсан журмûí çàðèì çààëò îðîí íóòãèéí îíöëîãò òîõèðîõã¿é áàéíà.
3. Áàéãàëèéí íººö àø èãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãîîñ áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ, íºõºí ñýðãýýõ àðãà õýìæýýíä õóâààðèëñàí òºðºíãèéã õóóëü òîãòîîìæèéí äàãóó çàðöóóëààã¿é áàéíà.
4. Ан, амьтны нөөц ашигласны төлбөрийн орлого нь төлөвлөгдөөгүй, хуульд заасан õóâü õýìæýýãýýð æóðìûí äàãóó çàðöóóëàããààã¿é áàéíà.
5. Байгаль îð÷íûã хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтэд тавих дотоод хяналт зарим талаар хангалтгүй áàéíà.

Çª ÂËª Ì Æ

Аудитын дүгнэлтэд үндэслэн зөрчлийг арилгуулахаар дараах зөвлөмжийг өгч байна.

Àéìãèéí иðãýäèéí Òºëººëºã÷èéí Хóðàëä:

1. Нóòàã äýâñãýðòýý òóõàéí æèëä àø èãëàõ áàéãàëèéí áàÿëãèéí íººöèéí äýýä õÿìæýýã õóóëèéí äàãóó òîãòîîæ áàéõ,

Àéìãèéí Çàñàã äàðãàä:

1. Óñíû òºëáºðèéí òºëáºðèéí îðëîãûã áîäèòîé òºëºâëºõ,
2. Àн, амьтны нөөц ашигласны төлбөрийг салбарын сайдын тушаалаар батлагдсан òóñãàé çîðèóëàëòûí àíãèéí òîî õýìæýýíä ¿íäýñëýí æèë á¿ð ñóìäûí îðîí íóòãèéí îðëîãûí òºëºâëºãººíä òóñãàõ.

Сумдын Засаг дарга íàð:

1. ЗГ-ын 2014 оны 43 дугаар тогтоолîîð áàòëàãäñàí æóðìûí 4."Төлбөрийн орлогын хэсгийг тайлагнах, хяналт тавих" 4.1-т заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлж ажиллах.
2. Ñóìûí õýìæýýíä áàéãàëèéí íººö àø èãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãûã áîäèòîé òºëºâëºõ.

Áàéãàëü îð÷èí, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ãàçàð:

1. Байгаль хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтэд тавих дотоод хяналтыг хуульд заасны дагуу бүрэн хэрэгжүүлж, холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллах,

ДЭЭД ШАТНЫ БАЙГУУЛЛАГАД ХҮРГЭХ САНАЛ

Áàéãàëü îð÷íûã õàìãààëàõ òóõàé õóóëèéí õýðýãæèëòýä хийсэн нийцлийн аудитаас Үндэсний Àóäèòûí ãàçðààð дамжуулан дараах саналуудыг õîëáîãäîõ төрийн захиргааны төв байгууллагуудад уламжилж байна. Үүнд:

1. ЗГ-ын 2014 оны 43 дугаар тогтоолын хавсралт “Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн ñýðãýýõ àðãà õýìæýýíä çàðöóóëàõ òºëáºðèéí îðëîãûí õýñãèéã á¿ðä¿¿ëýõ, зарцуулах, тайлагнах журам”-ûí 3.1-3.4-т тухайн нөөцөөс орсон орлогыг тухайн төрөл, зүйлд нь эргүүлэн зарцуулахаар заасныг бүс нутгийн онцлогт тохируулан тухайн орлогын төрлүүдэд гүйлгэж зарцуулах боломжтой байхаар өөрчлөх шаардлагатай байгаа талаар Засгийн газарт уламжлах.
2. Áàéãàëü îð÷èí íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ÿàì òàé õàìòðàí àæèëëàõ 2015 îíû 10 äóãààð ñàðûí 20-íû ºäðèéí 2015010 òîîò ãýðýý, èäëýã øîíõîð øóâóóã ñî¸ëûí çîðèóëàëòààð áàðüñàí òóõàé àêòàä òóñãàé çîðèóëàëòààð àí, àì üòàí àìüäààð áàðèõ “Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай” хуулийн 17.1.6 äàõü */амьдаар нь гадаад оронд гаргасан ан амьтны төлбөрийг гадаад зах зээлийн тухайн үеийн үнэ буюу эрх бүхий байгууллагаас тогтоосон жишиг үнийн 80-90 хувиар./* çààëòûã ñî¸ëûí çîðèóëàëòàé àíãàõ 17.1.2 äàõü*/ахуйн, үйлдвэрлэл, соёл, шинжлэх ухааны зориулалтаар агнасан бусад ан амьтны төлбөрийг тухайн ан амьтны толгой тутмын экологи-эдийн засгийн үнэлгээний 20-40 хувиар*;/, çààëòûí äàãóó 1 òîëãîé èäëýã øîíõîðûí òºëáºðèéã 40-50 õóâèàð äîîãóóð ¿íýýð òîãòîîæ, îðîí íóòàãò òºñºâò õîõèðîë ó÷ðóóëæ áàéãàà òàëààð òóñ ÿàìàíä óëàì æëàõ.
3. Áàéãàëü îð÷èí, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ñàéäûí 2012 îíû 08 äóãààð ñàðûí 10-íû ºäðèéí À-299 òóøààëààð áàòëàãäñàí æóðìûí 8.4 äýõ */ª ãººø áîëãîí àøèãëàõ øóâóóíû òºëºð õóðààìæèéã Çàñãèéí ãàçðûí 2011 îíû 65 äóãààð òîãòîîëûí 2 äóãààð õàâñðàëòûí 18-ä çààñàí òºëáºð, õóðààìæèéí õýìæýýã áóðó 12 àì äîëëàðààð òîîöíî/* çààëò õýðýãæèõã¿é áàéãàà òàëààð õàðüÿà ÿàìàíä óëàì æëàõ.

ТАЙЛАНГ БИЧСЭН:

ÀÓÄÈÒÎÐ Õ.ÃÀÐÀÌ

ХЯНАСАН:

АУДИТЫН МЕНЕЖЕР Х.НАРАНЦАЦРАЛ

ШАЛГАГДАГЧ БАЙГУУЛЛАГААС ИРҮҮЛСЭН САНАЛ ТАЙЛБАР

Òº ðèéí Àóäèòûí òóõàé õóóëèéí 19 дүгээр зүйлийн 19.3.1-ò çààñí û äààãóó àóäèòûí òàéëàí ãèéí òº ñëèéã ÁÎ ÀÆÃ-т òàí èëöóóëж, тус газраас ñàí àë òàéëáàð авлаа.

<table>
<tr>
<td>Тайлбар 1-г үзнэ үү.

Тайлбар 2-г үзнэ үү.

Тайлбар 3-г үзнэ үү.</td>
<td>
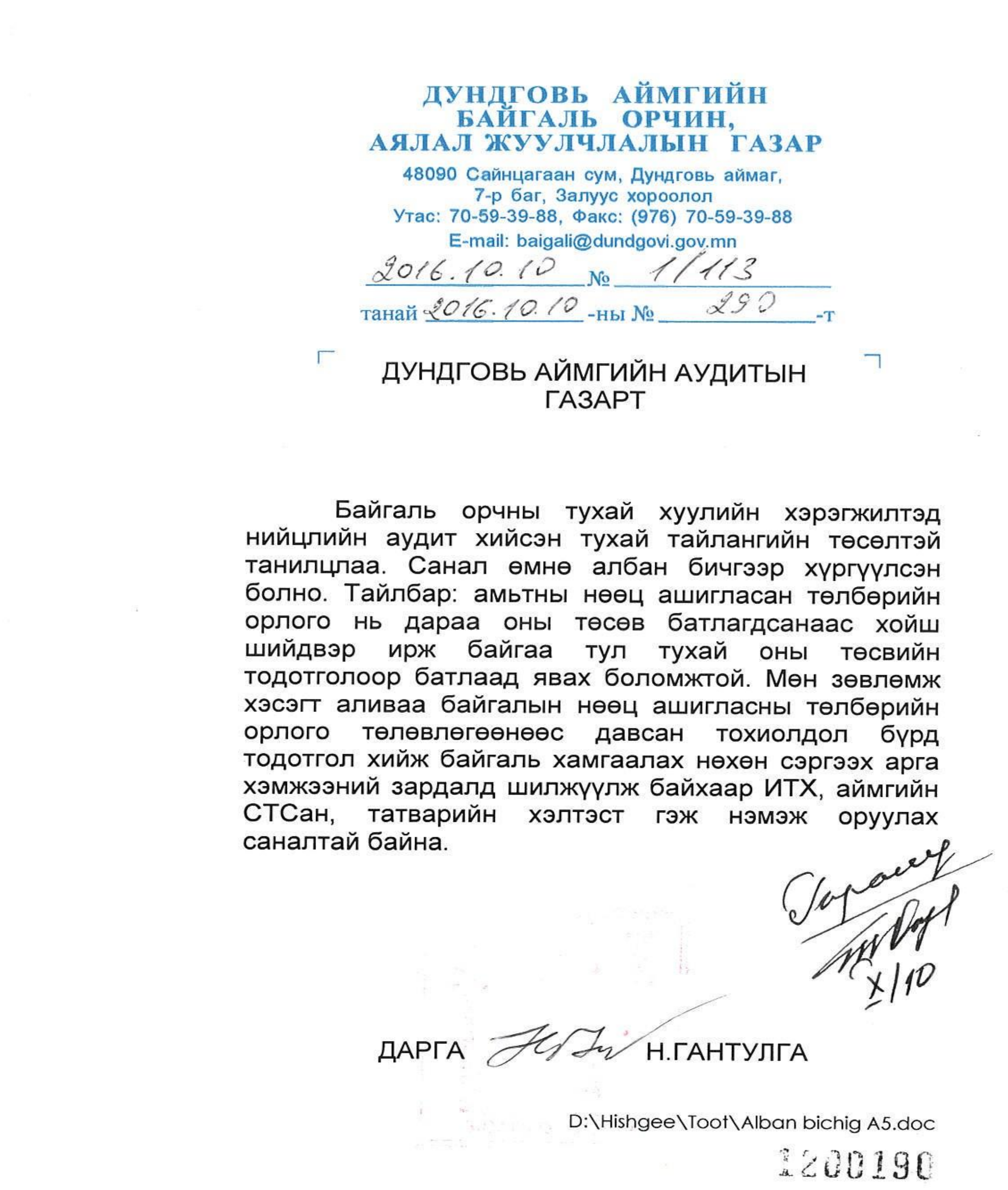

ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ГАЗАР

48090 Сайнцагаан сум, Дундговь аймаг, 7-р баг, Залуус хороолол
Утас: 70-59-39-88, Факс: (976) 70-59-39-88
E-mail: baigali@dundgovi.gov.mn

2016.10.10 № 1/113
танай 2016.10.10 -ны № 290 -т

ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН АУДИТЫН ГАЗАРТ

Байгаль орчны тухай хуулийн хэрэгжилтэд нийцлийн аудит хийсэн тухай тайлангийн төсөлтэй танилцлаа. Санал өмнө албан бичгээр хүргүүлсэн болно. Тайлбар: амьтны нөөц ашигласан төлбөрийн орлого нь дараа оны төсөв батлагдсанаас хойш шийдвэр ирж байгаа тул тухай оны төсвийн тодотголоор батлаад явах боломжтой. Мөн зөвлөмж хэсэгт аливаа байгалын нөөц ашигласны төлбөрийн орлого төлөвлөгөөнөөс давсан тохиолдол бүрд тодотгол хийж байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардалд шилжүүлж байхаар ИТХ, аймгийн СТСан, татварийн хэлтэст гэж нэмэж оруулах саналтай байна.

X/10

ДАРГА Н.ГАНТУЛГА

D:\Hishgee\Toot\Alban bichig A5.doc

1200190
</td>
</tr>
</table>

АУДИТЫН ГАЗРЫН ТАЙЛБАР

Òº ðèéí Àóäèòûí òóõàé õóóëèéí 19 дүгээр зүйлийн 19.3.2-ò çààñíû äàãóó àóäèòûí òàéëàí ãèéí òº ñөëд дараах òàéëáàðûã өгч байна. Үүнд:

Áàéãóóëëàãûí ðóëêóóëàã, áàéãàëü ç óòë÷ëàëûí ãàçðààñ иргүүлсэн санал, тайлбарт өгөх Аудитын газрын тайлбар	
Тайлбар 1	ÇÃ-ûí 2014 îíû 43 äóãààð òîãòîîëîîð áàòëàããäñàí æóðìûí çàðèì çààëòûã îðîí íóòãèéí îíöëîãò òîõèðóóëæ ººð÷ëºõ ñàíàëûã ¯íäýñíèé Àóäèòûí ãàçðààð äàì æóóëàí ÇÃ-ò óëàì æëàõ ñàíàëûã òàéëàíä òóñãàñàí.
Тайлбар 2	Ñàíàëûã õ¿ëýýí àâ÷ á¿ëýã 2-ûí 2-ò ºìíºõ îíä ñàëáàð ñàéäûí òóøààëààð áàòàëñàí àí, àì üòíû íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí îðëîãûí òºëºâëºãººã òºñâèéí òºëºâëºãººíä òóñãàõ ãýñíèéã òºñâèéí òîäîòãîëîîð òóñãààæ áàéõ ãýæ ººð÷ëºí íàéðóóëëàà.
Тайлбар 3	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн òóõàé õóóëèéí 18.1-ä áàéãàëèéí íººö àøèãëàñíû òºëáºðèéí орлогоос байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг нөхөн сэргээх арга хэмжээнд тухайн төсвийн жилд зарцуулах хувь, хэмжээний доод хязгаарыг нийт орлогын дүнгээс хувиар òîîöîæ òîãòîîíî ãýæ çààñàí òóë ñàíàëûã õ¿ëýýí àâàõ áîëîì æã¿é.

ТАЙЛАНГ БАТАЛГААЖУУЛСАН ТУШААЛ

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗРЫН ХАРЬЯА
ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН АУДИТЫН ГАЗРЫН
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОРЫН ТУШААЛ

2016 оны 10 сарын 10 өдөр Дугаар А/27 Мандалговь

Нийцлийн аудитын тайланг
баталгаажуулах тухай

Төрийн аудитын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.5, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2014 оны 121 дүгээр тушаал, Гүйцэтгэлийн аудитын журмын 12 дугаар зүйлийн 12.40 -д заасныг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. Үндэсний Аудитын газрын харьяа Дундговь аймгийн Аудитын газрын 2016 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг үндэслэн нэгдсэн төлөвлөгөөгөөр "Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтэд" хийгдсэн нийцлийн аудитын тайлан /ҮАГ-НАГ/2016/05-НА/ -г батлсугай.

2. Аудитаар илэрсэн зөрчлийн жагсаалт, албан шаардлагыг хавсралтаар батлсугай.

3. "Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн хэрэгжилтэд" хийсэн нийцлийн аудитын тайланг Үндэсний Аудитын газар болон аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг дарга, Байгаль орчин аялал, жуулчлалын газарт тус тус хүргүүлсүгэй.

4. Нийцлийн аудитаар илэрсэн зөрлүүдийг арилгаж, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг бүрэн хангуулан, үр дүнгийн талаар 2015 оны 11 дүгээр сарын 01- ний дотор Аудитын газарт ирүүлэхийг аймгийн Засаг дарга /О.Бат-Эрдэнэ/, Байгаль орчин аялал, жуулчлалын газрын дарга /Н.Гантулга/ нарт зөвлөсүгэй.

5. Аудитаар өгөгдсөн зөвлөмж, албан шаардлагын хэрэгжилтэд хяналт тавьж, үр дүнг 2016 оны 4 дүгээр улиралд гарган танилцуулахыг Аудитын менежер /Х.Наранцацрал/, Нийцлийн аудитын багийн ахлах шинжээч /Д.Ихбаяр/ нарт үүрэг болгосугай.

ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР Т.ОЮУНЧИМЭГ

390000073

Äóí äãîâü àéì ãèéí Àóäèòûí ãàçðûí
тэргүүлэх àóäèòîðûí 2016 îíû 10 äүгээр ñàðûí
10 - ны өдрийн А/… дугаар òóø ààëûí 1 ä¿ãýýð õàâñðàëò

АУДИТААР ИЛРҮҮЛСЭН ЗӨРЧЛИЙН ЖАГСААЛТ

Аудитын код: **ҮАГ-НАГ/2016/05-НА**
Аудитын нэр: **Áàéãàëü îð÷íûã õàì ãààëàõ òóõàé õóóëèéí õýðýãæèëò**

№	Аудитаар илэрсэн асуудал /Зөрчлийн товч утга /	Зөрчигдсөн хуулийн заалт	Зөрчлийн дүн мян.төг	Ç° ð÷èë			Үр өгөөжийн	
				Акт тавигдсан	Албан шаардлага өгсөн	Ç°âë°ì æ	Тоо	Мөнгөн дүн
1	2015 îíä àí, àì üòàíû í°°ö àøèãëàñíû ò°ëá°ðèéí îðëîãîä 4 òîëãîé èäëýã øîíõîð øóâóó áàðüñàíû ò°ëá°ð 25,600.0 ìÿíãàí ò°ãð°ã îðñíûã ÁÕÑ-íä 9,500.0 ìÿíãàà áóþó íèéò îðëîãûí 37 õóâèéã ò°âë°ð¿¿ëæ õóóëüä çààñàí äîîä õÿì æýý áóþó 50 õóâüä õ¿ðýýã¿é. /**Ãîâü-Угтаал сум/**	Áàéãàëèéí í°°ö àøèãëàñíû ò°ëá°ðèéí òóõàé õóóëèéí 18.1 äýõ çààëò, ÇÃ-ûí 2013 îíû 03 äóãààð ñàðûí 16-íû °äðèéí 93 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Ховор амьтан агнах, барих, тусгай зөвшөөрөл олгох” æóðìûí 6.5 äàõü/*Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хуулийн 18.1-д заасны дагуу тусгай зориулалтаар агнаж, барьсан ан амьтны төлбөрийн орлогын 50-иас доошгүй хувийг агнуурын бүс нутгийн ан агнуурын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд зарцуулна./*, 6.6 äàõü/*Агнуурын бүс нутагт тусгай зөвшөөрлөөр агнаж, барьсан ан амьтны төлбөрийн 50-иас доошгүй хувийг зөвхөн тухайн агнуурын бүс нутгийн ан*	3,300.0	-	3,300.0	-	1	3,300.0
2	2015 îíä àí, àì üòàíû í°°ö àøèãëàñíû ò°ëá°ðèéí îðëîãîä 1 òîëãîé øîíõîð øóâóó áàðüñàíû ò°ëá°ð 6,400.0 ìÿíãàí ò°ãð°ã îðñíûã àí, àãíóóðûí í°°öèéí ò°ëá°ð ò°ë°âë°ã°°ã¿é ãýäýã øàëòãààíààð ÁÕÑ-íä îãò ò°âë°ð¿¿ëýýã¿é. /**Ñàéí öàãààí сум/**		6,400.0	-	6,400.0	-	1	6,400.0
3	2015 онд 2 толгой угалзыг “БИ ТИ ЭНД ТИ СИ” ХХК гадаад орны анчдаар агнуулж, сумын БХС-д агнуурын нөөц ашигласны төлбөрт 35,824.7 мянган төгрөгийн орлого орсныг тусгай зориулалтын ангийн төлбөрийн орлогоор орон íóòãèéí ò°ñâèéí îðëîãûí ò°ë°âë°ã°°íä		35,824.7	-	-	35,824.7	-	-

	òóñãàãäàà㿺. /**Ãóðâàí ñàéõàí сум/**	*агнуурын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд зарцуулна./*, çàëòóóäûã òóñ òóñ çºð÷ñºí áàéíà.						
4	Áàéãàëü îð÷èí, íîãîîí õºãæèë, àÿëàë æóóë÷ëàëûí ñàéäûí 2015 îíû 12 äóãààð ñàðûí 30-íèé ºäðèéí À/446 òîîò òóø ààëààð ºìíºõ îíä баталсан, 2016 онд Баянжаргалан, Гурвансайхан, ªëçèéò, Ñàéõàí-Îâîî ñóìäûí íóòãààñ àãíàõ /Угалз 4 толгой, Тэх 5 толгой/ тусгай зориулалтын ангийн төлбөрийн орлого болох íèéò 69,060.9 ìÿíãàí òºãðºãèéí îðëîãûã äýýðõ сумдын 2016 оны орон нутгийн төсвийн орлогын агнуурын нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоор төлөвлөөгүй.		69,060.9	-	-	69,060.9	-	-
	Ä¿í		**114,585.6**	**-**	**9,700.0**	**104,885.6**	**1**	**9,700.0**

АУДИТЫН ГАЗÀÐ

ÒÀÉËÀÍ ÃÀÈÉÍ ÕÀÂÑÐÀËÒ

Õ¿ñíýãò.2.1/ìÿíãàí òºãðºã/

¹	Ñóìûí íýð	Îðëîãûí òºðºë	2014		õóâü	2015		õóâü
			Òºëºâëºã öº	Ã¿éöýòãýë		Òºëºâëºã öº	Ã¿éöýòãýë	
1	Àäààöàã	Àíãèéí çºâøººðºë					20,000.0	
		Óñíû òºëáºð	-	104.4		-	50.0	
2	Áàÿí æàðãàëàí	Óñíû òºëáºð	6,000.0	3,810.2	63.5	8,300.0	6,813.2	82.1
3	Ãîâü-Óãòààë	Àíãèéí çºâøººðºë				-	-	
		Óñíû òºëáºð	15,000.0	3,785.9	25.2	5,000.0	3,318.5	66.4
4	Ãóðâàí ñàéõàí	Àíãèéí çºâøººðºë	-	-		-	9,600.0	
		Óñíû òºëáºð	2,000.0	5,002.5	250.1	8,300.0	15,196.0	
5	Äýëãýðöîãò	Óñíû òºëáºð	500.0	208.0	41.6	500.0	-	
6	Äýðýí	Àíãèéí çºâøººðºë	-	6,400.0		-	25,600.0	
		Óñíû òºëáºð	-	145.7		-	6.0	
7	Äýëãýðõàíãàé	Óñíû òºëáºð	2,000.0	-		500.0	800.0	160
8	Öàãààí äýëãýð	Óñíû òºëáºð	-	-		-	0	
9	ª íäºðøèë	Óñíû òºëáºð	750.0	50.0	6.7	500.0	250.0	50
10	ª ëçèéò	Óñíû òºëáºð	1,000.0	1,086.0	108.6	500.0	670.9	134
11	Õóëä	Óñíû òºëáºð	-	-		-	-	
12	Ëóóñ	Óñíû òºëáºð	-	-		-	-	
13	Ñàéõàí -Îâîî	Àíãèéí çºâøººðºë	-	-		-	-	
		Óñíû òºëáºð	1,000.0	437.0	43.7	700.0	437.9	62.6
14	Ñàéí öàãààí	Óñíû òºëáºð	5,500.0	-		2,600.0	1,080.0	41.5
15	Ýðäýí ýäàëàé	Óñíû òºëáºð	10,000.0	10,008.2	100.1	7,100.0	3,021.2	42.6
	Ìàíäàëãîâü	Óñíû òºëáºð	1,250.0	1,200.0	96	-	2,419.5	
Àíãèéí çºâøººðºë			-	**6,400.0**			**55,200.0**	
¯éëäâýðëýë ¿éë÷èëãýýíèé çîðèóëàëòààð àøèãëàñàí óñíû òºëáºð			**45,000.0**	**25,837.9**	**57.4**	**34,000.0**	**34,063.3**	100.2
	Íèéò		**45,000.0**	**32,237.9**	**71.6**	**34,000.0**	**89,263.3**	**262.5**